

Strasbourg, 2018.4.17.
COM(2018) 450 final

ANNEXES 1 to 2

MELLÉKLETEK

a következőhöz:

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

Az EU bővítési politikájáról szóló 2018. évi közlemény

{SWD(2018) 150 final} - {SWD(2018) 151 final} - {SWD(2018) 152 final} -
{SWD(2018) 153 final} - {SWD(2018) 154 final} - {SWD(2018) 155 final} -
{SWD(2018) 156 final}

1. melléklet – A jelentések megállapításainak összefoglalói

Törökország

A 2016. július 15-i puccskísérletet követően kihirdetett **szükségállapot** továbbra is hatályban van, célja a puccskísérletért felelős, a török hatóságok által terrrorszervezetnek nyilvánított Gülen-mozgalom szétverése, valamint a terrorizmus elleni küzdelem támogatása a Törökországban több alkalommal elkövetett támadások fényében.

Az EU – amely azonnal és határozottan elítélte az államcsínykísérletet – ismét megerősítette az ország demokratikus intézményeinek nyújtott teljes támogatását, és elismerte Törökország jogszerű igényét arra, hogy egy ilyen súlyos fenyegetés fényében gyors és arányos fellépést tegyen. Ugyanakkor a puccskísérlet óta a szükségállapot keretében hozott intézkedések széles skálája, kollektív jellege és aránytalansága – például a széles körű csoportos elbocsátások, letartóztatások és őrizetbe vételek – továbbra is súlyos aggályokat vet fel. Törökországnak haladéktalanul be kell szüntetnie a szükségállapotot.

A szükségállapot idején hozott 31 rendeletre súlyos hiányosságok hatnak ki, ezeket a parlament nem vetette alá alapos és hatékony felülvizsgálatnak. Ennek következtében a rendeletek régóta nem képezik bírósági felülvizsgálat tárgyát és az Alkotmánybíróság eggyel kapcsolatosan sem hozott még határozatot. Ezek a szükségállapot idején hozott rendeletek jelentősen csorbítottak egyes polgári és politikai jogokat, ideértve a szólásszabadságot, a gyülekezési szabadságot és az eljárási jogokat. Ezenfelül kulcsfontosságú jogszabályokat módosítottak, amelyek a szükségállapot megszüntetését követően is joghatással járnak majd.

A szükségállapot bevezetése óta több mint 150 000 személyt vettek őrizetbe, 78 000 főt tartóztattak le, és több mint 100 000 köztisztviselőt bocsátottak el, míg a hatóságok szerint közülük körülbelül 40 000 fő jogállását visszaállították, ebből körülbelül 3 600-at rendelettel.

A Szükségállapot Fellebbviteli Bizottság megkezdte működését és összesen körülbelül 107 000 fellebbezési kérelmet kapott. Ez a bizottság csak 2017 decemberében kezdte meg a határozathozatalt, és eddig csak néhány kérelmező számára biztosított jogorvoslatot. Határozatai bírósági felülvizsgálat tárgyát képezik. Még mindig nem vált hatékony és átlátható jogorvoslattá a szükségállapot idején hozott intézkedések által igaztalanul érintettek számára.

A Fellebbviteli Bizottságon túlmenően Törökországnak az Emberi Jogok Európai Bírósága szerinti hatékony belföldi jogorvoslat biztosítására vonatkozó kapacitását több szerencsétlen precedens is aláásta. Egy esetben egy alacsonyabb szintű bíróság megtagadta az Alkotmánybíróság egy emblemikus ügyben hozott ítéletének tiszteletben tartását; az Alkotmánybíróságnak az egyik vádlottra vonatkozó ezt követő ítéletét végül az alacsonyabb szintű bíróság már betartotta. Ismertebb vádlottaknak – köztük emberijog-védőknek – kedvező számos bírósági ítéletet egy másik vagy akár ugyanazon bíróság gyors ütemben ellenkezőjére változtatott, egyes esetekben a végrehajtó hatalom észrevételeit követően.

Az Európa Tanács és szerveinek legfontosabb ajánlásait Törökország még nem vette figyelembe. Az állítólagos törvénysértéseket átlátható eljárással és egyedi alapon kell megállapítani. Az egyéni büntetőjogi felelősséget csak akkor lehet megállapítani, ha a hatalmi ágak szétválasztása megtörtént, az igazságszolgáltatás teljes mértékben független, és mindenkinek joga van a tisztességes eljáráshoz, többek között ügyvédi segítség hatékony igénybevétele révén. Törökországnak haladéktalanul be kell szüntetnie a szükségállapotot.

2017 áprilisában Törökország népszavazást tartott, amelyen szűk többséggel jóváhagyták az elnöki rendszert bevezető alkotmányos módosításokat. Ezekről a változásokról a Velencei Bizottság értékelése megállapította, hogy hiányzik belőlük a megfelelő fékek és ellensúlyok

rendszere, valamint veszélyeztetik a végrehajtói és igazságszolgáltatási hatalmi ágak szétválasztását. Maga a népszavazás komoly aggályokat vetett fel a szükségállapot általános negatív hatásaival, és a kampány két oldalán tapasztalt „egyenlőtlen versenyfeltételekkel” kapcsolatban, és aláasta a választások integritásának biztosítékait.

A szükségállapot keretében a parlament jogalkotó szerepköre korlátozott volt, mivel a kormány „törvényi erővel” felruházott szükségállapoti rendeleteket alkalmazott olyan kérdések szabályozására is, amelyeket rendes jogalkotási eljárás keretében kellett volna feldolgozni. Az országban az egyre romló politikai megosztottság fényében a politikai pártok közötti párbeszéd tere tovább szűkült a parlamentben. A 2016. májusi parlamenti mentelmi jogok egyszeri visszavonását követően a HDP ellenzéki párt számos képviselőjét letartóztatták, közülük tízet pedig megfosztottak mandátumától.

Az elnök befolyása a végrehajtó hatalom felett tovább nőtt, a szükségállapoti rendeletek által az elnökségre ruházott több hatáskör révén. A helyi demokrácia jelentős gyengüléséhez vezetett az, hogy az önkormányzati vezetők és választott képviselők helyettesítése érdekében megbízottakat neveztek ki.

A civil társadalom egyre nagyobb nyomás alá került különösen az aktivisták – köztük az emberijog-védők – nagyszámú letartóztatása, a demonstrációk és más típusú gyülekezések visszatérő betiltása miatt, ami az alapvető jogok és szabadságok gyorsan szűkülő mozgásteréhez vezetett. Számos jogokon alapuló szervezet zárva maradt a szükségállapot keretében hozott intézkedések részeként, és nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat az elkobzások tekintetében.

A kormány átdolgozta a polgári-katonai kapcsolatokat szabályozó jogi keretet, és jelentősen növelte a hadsereg feletti végrehajtói hatáskört, ezáltal erősítve a polgári felügyeletet. Az alkotmánymódosítások részeként gyakorlatilag megszüntették a magas szintű katonai bíróságokat. A katonai és hírszerző szolgálatok parlament általi elszámoltathatósága továbbra sem elegendő.

A délkeleten uralkodó helyzet továbbra is az egyik legsúlyosabb kihívás az országban. A romló biztonsági helyzet részben a vidéki területekre tolódott. Továbbra is a régió helyzetének meghatározó eleme maradt a kormány azon kötelezettségvállalása, hogy folytatja a terrorcselekményekben részt vevő személyek, csoportok és szervezetek uniós listáján szereplő Kurd Munkáspárt (PKK) által végrehajtott, ismétlődő erőszakos cselekmények miatti biztonsági műveleteket. Bár a kormánynak törvényes joga van a terrorizmus elleni küzdelemhez, egyben felelős annak biztosításáért is, hogy erre a jogállamiság, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása mellett kerüljön sor. A terrorellenes intézkedéseknek arányosnak kell lenniük. A délkeleti térség károsodott területeinek újjáépítésére kidolgozott kormányzati beruházási terv több ezer lakás folyamatban lévő építését eredményezte, de eddig csak kevés belső menekült részesült kompenzációban. Nem történt előrelépés a békés és fenntartható megoldás eléréséhez szükséges hiteles politikai folyamat újraindítása terén.

Törökország közepesen felkészült a **közigazgatási reform** területén, de komolyan elkötelezte magát egy nyíltabb közigazgatás és az e-kormányzat alkalmazása mellett. A közszolgálati és humánerőforrás-menedzsment, valamint a közigazgatás elszámoltathatóságának területén azonban komoly visszaesés következett be a közigazgatási igazságszolgáltatáshoz való jog és a kártérítéshez való jog tekintetében. A nagyszabású elbocsátások vonatkozásában még mindig hiányzik az átlátható és hatékony jogorvoslat.

Törökország **igazságszolgáltatási rendszere** a felkészülés korai szakaszában jár. Az elmúlt évben további komoly visszaesés történt, különösen a bírói kar függetlensége tekintetében. A

bírák és ügyészek tanácsára (CJP) vonatkozó alkotmánymódosítások hatályba léptek, és tovább aláásták a szervezetnek a végrehajtó hatalmi ágától való függetlenségét. A CJP folytatta a bírák és ügyészek nagyarányú felfüggesztését és áthelyezését. Nem tettek erőfeszítéseket a bírák és ügyészek felvételére és előléptetésére vonatkozó objektív, érdemeken alapuló, egységes és előre meghatározott kritériumok hiányára vonatkozó aggályok kezelésére.

A **korruptió elleni küzdelem** terén az országot bizonyos szintű felkészültség jellemzi, de előrelépés nem történt. A jogi és intézményi keretnek tovább kell igazodnia a nemzetközi normákhoz, és továbbra is lehetővé teszi a végrehajtó hatalom indokolatlan befolyásolását a nagy horderejű korrupciós ügyek kivizsgálása és büntetőeljárás alá vonása során. A korrupciós ügyeket – különösen a magas szinten elkövetett korrupciót – érintő hatékony vizsgálat, bíróság elé állítás és jogerős elítélések terén azonban továbbra is korlátozottak az eredmények. Nem történt előrelépés az állami szervek munkájának elszámoltathatósága és átláthatósága terén. A korruptió elleni elkötelezett küzdelem érdekében széles körű, pártközi politikai konszenzust és erős politikai szándékot kell biztosítani. Törökországnak továbbra is nyomom kell követnie az Európa Tanács Közgyűlésének Korruptió Elleni Államok Csoportja által megfogalmazott szinte valamennyi ajánlását. A korruptió továbbra is számos területen nagyon erősen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. A korruptió érzékelt mértéke továbbra is magas.

Törökország bizonyos felkészültségi szintet ért el a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén, és némi előrelépés történt egy új stratégia elfogadása és az intézményi kapacitás javítása terén. Törökországnak javítania kell a kiberbűnözésre, a vagyoneklozásra és a tanúvédelemre vonatkozó jogszabályait. Az adatvédelmi jogszabályok hatályban vannak, de még nem állnak összhangban az európai normákkal. A pénzügyi nyomozásokat továbbra sem használják kellően. A vagyoni eszközök elővigyázatossági okokból történő befagyasztását ritkán alkalmazzák, és az elkobzott eszközök szintje alacsony. A terrorizmus elleni küzdelmet illetően átfogó jogi rendszer van már életben a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatban. Mind a büntetőjogi, mind a terrorellenes jogszabályokat össze kell hangolni az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatával. Az arányosság elvét a gyakorlatban is be kell tartani.

Törökország jó haladást ért el a **migrációs és menekültügyi politika** terén, és továbbra is elkötelezett a 2016. márciusi EU–Törökország nyilatkozat végrehajtása mellett a Földközi-tenger keleti térségében húzódó útvonalon zajló migrációs áramlások hatékony kezelése terén. Ami a vízumliberalizációs menetrend végrehajtását illeti, Törökország február elején munkatervet nyújtott be az Európai Bizottsághoz, amelyben felvázolta, hogy az ország hogyan tervezi teljesíteni a hét függőben lévő vízumliberalizációs követelményt. A Bizottság értékeli Törökország javaslatait, és a török partnerekkel további konzultációkra kerül majd sor.

A török jogi keret általános biztosítékokat tartalmaz az **emberi és alapvető jogok** tiszteletben tartására vonatkozóan, amelyeknek azonban több szükségállapoti rendelet is ellentmondott és aláásta azokat. Folytatódott a komoly visszalépés a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén. Ezen a területen Törökország a felkészülés korai szakaszában van. A szükségállapot idején hozott intézkedések körét idővel több kritikus megszólalóra – többek között a médiában és a tudományos körökben is – kiterjesztették, az arányosság elvével ellentétesen. Az újságírók – akik közül több mint 150 embert továbbra is fogva tartanak – az emberijog-védők, írók és a közösségi média felhasználói elleni büntetőügyek, a sajtóigazolványok visszavonása, valamint számos médiaorgánom bezárása, illetve a bizalmasok kormány általi kinevezése vezetésükre komoly aggodalomra ad okot, és ezek elsősorban a jog – különösen a nemzetbiztonságra és a terrorizmus elleni küzdelemre vonatkozó rendelkezések – szelektív és

önkényes alkalmazásán alapulnak. Az internetről szóló törvény és az általános jogi keret továbbra is lehetővé teszi a végrehajtó hatalom számára az online tartalmak blokkolását bírósági határozat nélkül, indokolatlanul széles körű okok alapján. Komoly visszaesés következett be a gyülekezési szabadság, az egyesülés szabadsága, az eljárási és tulajdonjogok területén is. A gyülekezési szabadság terén mind a törvény szerint, mind gyakorlatban túl nagy a korlátozás. A szükségállapot idején elfogadott intézkedések megszüntették továbbá a fogvatartottakat a visszaélésektől védő alapvető biztosítékokat, ezáltal növelve a büntetlenség kockázatát olyan esetekben, amikor a rossz bánásmóddal és a kínzással kapcsolatos vádak szaporodtak. A szükségállapoti rendeletek további korlátozásokat vezettek be az eljárási jogok vonatkozásában, többek között a védelemhez való jog tekintetében. A jogok érvényesítését akadályozza az emberi jogokért és szabadságokért felelős közintézmények széttagoltsága és korlátozott feladatköre, valamint azok a körülmények, amelyek között az igazságszolgáltatás függetlensége veszélybe került. A rendkívüli szegénység és az alapvető szükségletek hiánya továbbra is általános marad a törökországi roma háztartásokban. A leginkább veszélyeztetett csoportok és a kisebbségekhez tartozó személyek jogait megfelelő mértékben védeni kell. A nemi alapú erőszak, a megkülönböztetés, a kisebbségek ellen irányuló gyűlöletbeszéd, az előítéletből elkövetett bűncselekmény, valamint a lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LGBTI) személyek emberi jogainak megsértése továbbra is igen aggasztó.

Törökország támogatását fejezte ki a ciprusi rendezésről a két közösség vezetői között folytatott megbeszélések, valamint az ENSZ főtitkárának és különleges tanácsadójának erőfeszítései tekintetében. A Ciprussal kapcsolatos, 2017 januárjában Genfben és a 2017 júliusában Crans-Montanában tartott konferencia megállapodás nélkül zárult. Törökország még mindig nem teljesítette a társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv teljes körű és megkülönböztetésmentes végrehajtásának biztosítására vonatkozó kötelezettségét, és nem szüntette meg az áruk szabad mozgását gátló valamennyi akadályt, ideértve a Ciprussal való közvetlen szállítási kapcsolatokra vonatkozó korlátozásokat is. A Ciprusi Köztársasággal fennálló bilaterális kapcsolatok rendezése terén nem történt előrelépés. Az Európai Unió Tanácsa által elfogadott és az Európai Tanács által 2006 decemberében jóváhagyott, Törökországgal kapcsolatos következtetések hatályban maradnak. A fenti következtetések kimondják, hogy nem nyitják meg a tárgyalásokat a Törökország által a Ciprusi Köztársaság tekintetében alkalmazott korlátozásokkal kapcsolatos nyolc fejezet tekintetében¹, és egyetlen fejezetet sem zárnak le ideiglenesen mindaddig, amíg a Bizottság nem erősíti meg, hogy Törökország eleget tett a társulási megállapodás kiegészítő jegyzőkönyvének.

Görögországgal és Bulgáriával tovább erősödött a migrációval kapcsolatos együttműködés. Az Égei-tengeren és a Földközi-tenger keleti részén tapasztalt feszültségek azonban nem tettek jót a jószomszédi kapcsolatoknak, és aláásták a regionális stabilitást és biztonságot. A kétoldalú kapcsolatok több uniós tagállammal romlottak, többek között időnként sértő és elfogadhatatlan retorika mellett. Az Európai Tanács 2018 márciusában határozottan elítélte Törökországnak a Földközi-tenger keleti térségében és az Égei-tengeren tovább folytatott jogellenes fellépéseit, és emlékeztetett arra, hogy Törökország kötelezettséget vállalt a nemzetközi jog és a jószomszédi kapcsolatok tiszteletben tartására, valamint az összes uniós tagállammal való kapcsolat rendezésére. Az Európai Tanács súlyos aggodalmát fejezte ki az uniós polgárok – köztük két görög katona – Törökországban való folyamatos fogva tartásával kapcsolatban, és e kérdések gyors és pozitív megoldását szorgalmazta a tagállamokkal folytatott párbeszéd során.

¹Az áruk szabad mozgása, a letelepedés és szolgáltatásnyújtás szabadsága, pénzügyi szolgáltatások, mezőgazdaság és vidékfejlesztés, halászat, közlekedéspolitikai, vámunió és külkapcsolatok.

Törökországnak egyértelműen el kell köteleznie magát a jószomszédi kapcsolatok, a nemzetközi megállapodások, valamint az ENSZ Alapokmányával összhangban történő vitarendezés mellett, amelybe szükség esetén a Nemzetközi Bíróságot is bevonják. Ebben az összefüggésben az EU újra komoly aggodalmainak adott hangot, és felszólította Törökországot, hogy tartózkodjon a tagállamok ellen irányuló fenyegetésektől vagy fellépéstől, illetve olyan súrlódási vagy cselekvésforrásoktól, amelyek ártanak a jószomszédi kapcsolatoknak és kedvezőtlenül hatnak a viták békés rendezésére.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, a török gazdaság jól előrehaladott szinten van, és működő piacgazdaságnak tekinthető. A kormány ösztönző intézkedései által támogatott gazdaságnak sikerült kilábalnia a 2016-os puccskísérlet nyomán tapasztalt visszaesésből, és 2017-ben erőteljes növekedést ért el. A magas növekedés azonban jelentős makrogazdasági egyensúlyhiánnyal párosul. A folyó fizetési mérleg hiánya továbbra is magas, és 2017 vége felé növekedett. Ettől az ország a tőkebeáramlásoktól függő helyzetbe került és a külső sokkhatásokkal szemben kiszolgáltatottá vált. 2017-ben az infláció kétszámjegyűvé (11,1 %) emelkedett, és folytatódott a török líra leértékelődése, amely aggályokat vetett fel a monetáris politikai döntéshozók árstabilitás iránti elkötelezettsége tekintetében. Törökország gazdaságát továbbra is magas szintű informalitás jellemzi. E területen általában véve visszaesés következett be. A gazdasági szférában az állami ellenőrzés, valamint a vállalatokat, üzletembereket és politikai ellenfeleket, valamint ezek vállalkozásait célkeresztbe vevő intézkedések egyre inkább kárt okoztak az üzleti környezetnek.

Törökország némi előrelépést tett, és jó felkészülési szintet ért el, hogy megbirkózzon az EU-n belüli versenynyomással és piaci erőkkel. Törökország jól integrálódott az EU piacával mind a kereskedelem, mind a beruházások tekintetében. Némi előrelépés történt az energiaágazatban, különösen a gázpiacon, valamint a kutatási és fejlesztési kiadások növelésében. Ugyanakkor továbbra is jelentős problémák maradtak az oktatás minősége tekintetében. Nem történt előrelépés az állami támogatások átláthatóságának javítása terén.

Ami a **tagsággal kapcsolatos kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességet** illeti, Törökország folytatta az uniós vívmányokhoz való közelítést. Az információs társadalom, a szociálpolitika, a foglalkoztatás és a külkapcsolatok területén számos kulcsfontosságú tekintetben több visszalépés is bekövetkezett. Törökország jól előrehaladt a társasági jog, a transzeurópai hálózatok, a tudomány és a kutatás területén, és jó felkészülési szintet ért el az áruk szabad mozgása, a szellemi tulajdonjogok, a pénzügyi szolgáltatások, a vállalkozás- és iparpolitika, a fogyasztóvédelem és az egészségvédelem, a vámunió és a pénzügyi ellenőrzés területén. Törökország csak mérsékelten felkészült a közbeszerzés területén, mivel a jogharmonizációban továbbra is jelentősek a hiányosságok. Ugyancsak közepesen felkészült a statisztika és a közlekedési politika területén, ahol általánosságban további jelentős erőfeszítésekre van szükség. Törökország csak bizonyos szintű felkészültséget ért el a környezetvédelem és az éghajlatváltozás terén, ahol még ambiciózusabb és összehangoltabb szakpolitikákat kell kidolgozni és végrehajtani. Az összes területen több figyelmet kell fordítani a jogszabályok végrehajtására, számos területen pedig további jelentős előrelépésre van szükség az uniós vívmányokhoz való közelítést illetően.

Montenegró

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, a beszámolási időszakot a választási keret iránti bizalom alacsony szintje, valamint a 2016. októberi parlamenti választások óta a teljes ellenzék elhúzódozó parlamenti bojkottja jellemezte. Valamennyi politikai szereplő felelőssége, hogy a politikai vita visszatérjen a parlamentbe. Az ellenzék egy része 2017 decemberében visszatért a parlamentbe, de a bojkott e részleges és szelektív felszámolása még nem eredményezte a

parlamentari párbeszéd és ellenőrzés javulását. A politikai szintér továbbra is széttöredezett, polarizált, és a politikai párbeszéd hiánya – különösen a demokratikus intézmények között – fennmaradt.

A parlament jogalkotói kapacitása és a végrehajtó hatalom feletti ellenőrzés tovább bővítendő. A parlament továbbra is csak korlátozott mértékben foglalkozik az állami számvevőszék ellenőrzésének megállapításaival, és nem folyik vita vagy készül jelentés a főbb szakpolitikák és jogszabályok végrehajtásáról. 2017 decemberében a parlament megfelelő nyilvános konzultáció nélkül elfogadott egy sor jogszabályt, amelyek csak részben foglalkoznak a Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Európai Hivatalának ajánlásaival. Mérlegelni kell egy átfogó választási reformot. A beszámolási időszakban 8 helyhatósági választásra került sor. A helyi választásokra nem ugyanazon a napon kerül sor országosan, hanem szakaszosan bonyolítják le ezeket; ezért elhúzódó és rendkívül személyeskedő választási hangulat jellemzi a politikai helyzetet. A választási ciklus miatt nehéz a választási megfigyelés, különösen a nemzetközi megfigyelők számára, ami tág teret enged azoknak a szabálytalanságokra vonatkozó állításoknak, amelyeket független módon nem lehet értékelni. Nem történt új fejlemény a közpénzek pártpolitikai célokra történő 2012-es állítólagos visszaélésszerű felhasználásának (az ún. „hangfelvételek-ügy”) politikai és igazságügyi nyomon követése terén.

Ami a kormányzást illeti, meg kell erősíteni az átláthatóságot, az érdekelt felek részvételét, valamint a kormánynak a reformok végrehajtására való kapacitását. A politikai döntéshozó rendszer koherenciáját összehangolt szakpolitikai fejlesztés révén kell biztosítani. A társadalmi szervezetekkel folytatott kormányzati konzultáció mechanizmusai működnek, de egyértelmű szabályokra, és mindkét oldalon valódi szerepvállalásra van szükség.

Montenegró a **közigazgatás** reformját illetően közepes felkészültségi szintet mutat. Megfelelő előrelépés történt, különösen a köztisztviselők és állami alkalmazottakra, valamint a helyi önkormányzatokra vonatkozó új jogszabályok elfogadásával, amelyek célja az érdemeken alapuló munkaerő-felvétel megvalósítása a közzolgálatban. A közzolgálat átpolitizáltságának hatékony megszüntetése és az államigazgatás optimalizálása, valamint a reformok hatékony végrehajtásának és pénzügyi fenntarthatóságának biztosítása érdekében továbbra is erős politikai akarat szükséges.

Montenegró **igazságügyi rendszere** mérsékelten felkészült, némi előrehaladást ért el. Az igazságszolgáltatásról szóló, a függetlenség és a professzionalizmus növelését célzó jogi keretet még teljes mértékben végre kell hajtani. Az intézményi kapacitást megerősítették.

A **korrupció elleni küzdelem** területén Montenegró elért bizonyos szintű felkészültségi szintet. Némi előrelépés ellenére a korrupció számos területen jelen van, és továbbra is aggodalomra ad okot. Az intézmények működési kapacitása javult; ugyanakkor valamennyi intézménynek proaktívabb hozzáállást kell tanúsítania. Foglalkozni kell a korrupcióellenes ügynökség hitelességét, függetlenségét és prioritásmeghatározását érintő kihívásokkal. A pénzügyi nyomozás, valamint a vagyoni eszközök lefoglalása és elkobzása még javításra szorul. A magas szinten elkövetett korrupciós ügyekben a nyomozások, a vádemelések és a jogerős elítélések meghozták első eredményeiket, de azokat tovább kell erősíteni. A sikeres nyomozások és elítélések eredményeinek további javítása csak olyan környezetben lehetséges, ahol a független intézményeket megvédi minden indokolatlan befolyástól és ösztönzést kapnak arra, hogy teljes mértékben kihasználják hatáskörüket.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén a migránsok csempésze és a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem tekintetében megszülettek az első vádemelések. További eredményekre van azonban szükség ahhoz, hogy meggyőző eredményeket mutassanak fel, különösen a pénzmosás és az emberkereskedelem elleni küzdelem terén.

Az **alapvető jogok** vonatkozásában Montenegró nemzeti jogát még inkább hozzáigazította az uniós előírásokhoz. Különösen az ombudsmani hivatal munkája javult, de még több erőfeszítésre van szükség az intézményi keret és az emberi jogok hatékony védelmének megerősítése terén. A megkülönböztetés elleni jogszabályok terén elért előrehaladást követően Montenegrónak most biztosítania kell, hogy megfelelő intézményi mechanizmusok álljanak rendelkezésre a kiszolgáltatott csoportok hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelmére. A jogszabályok végrehajtása továbbra is gyenge, és növelni kell az emberi jogokra vonatkozó intézményi kapacitást. A roma kisebbség² továbbra is a legkiszolgáltatottabb és a megkülönböztetést leginkább elszenvedő közösség. A nemi alapú erőszak és a gyermekekkel szembeni erőszak továbbra is súlyos aggályt jelent az országban.

Montenegró bizonyos felkészültségi szintet elért ugyan a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén, de a beszámolási időszakban nem történt előrelépés. Nem történt említésre méltó fejlemény az újságírók elleni korábbi erőszakos cselekmények kivizsgálása terén. A közelmúltbeli politikai beavatkozás a nemzeti közszolgálati műsorszolgáltató tanács és az elektronikus média ügynöksége tekintetében komoly aggodalomra ad okot. A média színtere továbbra is erősen polarizált, és kihívást jelent a szabad média szerepének megértése. A rágalmozási ügyek száma továbbra is magas, részben a gyenge önszabályozó mechanizmusok miatt.

Montenegró konstruktívan elkötelezett maradt a kétoldalú kapcsolatok mellett más bővítési országokkal és a szomszédos uniós tagállamokkal, valamint a **regionális együttműködés** aktív résztvevőjeként.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Montenegró némi előrehaladást ért, és mérsékelt felkészült a működőképes piacgazdaság megeremtése terén. Megerősítették a makrogazdasági és költségvetési stabilitást, de további erőfeszítésekre van szükség a tartós kihívások, különösen a magas államadósság kezelése érdekében. A gazdaság 2013 óta folyamatosan növekszik alacsony vagy mérsékelt infláció mellett. A pénzügyi ágazat javította szolvenciáját és likviditását. A kereskedelmi hiány csökkentése érdekében azonban javítani kell az exportalap hatókörét és minőségét. A jogállamiság gyengesége, beleértve az informális gazdaságból származó tisztességtelen versenyt, hátrányosan befolyásolja az üzleti környezetet. A munkaerőpiac strukturális kihívásokkal néz szembe, amit az alacsony részvétel és a magas munkanélküliségi ráta is tükröz.

Montenegró némi előrelépést tett, és mérsékelt felkészülési szintet ért el az EU-n belüli versenynyomással és piaci erővel való megbirkózáshoz szükséges kapacitás terén. A kulcsfontosságú infrastruktúra kiépítése számos területen, valamint a humántőke fejlesztése megalapozta a versenyképesség javítását. Az oktatási reform folyamatban van, de több erőfeszítésre van szükség a készségkereslet és -kínálat közötti összhang hiányának kezeléséhez. A kkv-k továbbra is számos kihívással szembesülnek, mint például a finanszírozáshoz való hozzáférés vagy a szabályozás bonyolultsága. További erőfeszítésekre van szükség a helyi cégek általános exportteljesítményének javítása érdekében.

Ami Montenegrónak a **tagsággal járó kötelezettségek vállalására való képességét** illeti, a legtöbb területen jelentős erőfeszítéseket tettek a jogharmonizáció és a vívmányok végrehajtásának előkészítése terén. Az ország jó felkészülési szintet ért el egyes területeken, így a társasági jog, valamint a kül-, biztonság- és védelmi politika terén. Számos fejezet – például az áruk szabad mozgása, a mezőgazdaság, az élelmiszer-biztonság, az állat- és növényegészségügyi politika – terén mérsékelt a felkészültség. Montenegró a halászatot és a

² A nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerében mindezek a csoportok „roma” gyűjtőnéven kerülnek említésre.

költségvetési és pénzügyi rendelkezéseket illetően még korai szakaszban tart, a környezetvédelem és az éghajlatváltozás, a statisztika, a szociálpolitika és a foglalkoztatás terén viszont már elérte a felkészültség bizonyos szintjét. Jó előrelépés történt a társasági jog, a mezőgazdaság és vidékfejlesztés, az élelmiszer-biztonság, az állat- és növényegészségügyi politika terén. Visszalépés történt a közbeszerzés területén. Előretekintve Montenegrónak különösen a versenypolitikára, a környezetvédelemre, az éghajlatváltozásra és a közbeszerzésre kell összpontosítania. Az uniós vívmányok alkalmazásának biztosításához szükséges közigazgatási kapacitás megerősítése továbbra is nagy kihívás. Montenegró folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában.

Bár Montenegró eddig kívül maradt a nyugat-balkáni országok fő **migrációs** útvonalain, a területére belépő migránsok/menedékkérők száma megnőtt, és ezért meg kell erősíteni a migrációs nyomás hirtelen növekedésének kezelésére irányuló kapacitását. Montenegró további előrelépést tett különösen a migrációval kapcsolatos jogi keret tekintetében. Míg Montenegró menekültügyi kérelmeinek kezelésére eddig elegendő kapacitás áll rendelkezésre, ezt most már a következők állíthatják kihívás elé: i. a menedékkérők növekvő száma és tartózkodásuk meghosszabbított időtartama, néha a hosszadalmas fellebbezési eljárások miatt; valamint ii. az uniós normákhoz igazított szigorúbb menekültügyi eljárások bevezetése. E kontextusban Montenegrónak az irreguláris migránsok számára visszatérési mechanizmust kell bevezetnie, amely összhangban áll az uniós vívmányokkal, továbbá vízumpolitikáját progresszíven az EU vízumpolitikájához kell igazítani. Montenegrónak további befogadó intézményeket kell nyitnia, amelyek megfelelnek az előírt normáknak, és valamennyi intézmény igazgatását javítani kell. A schengeni cselekvési terv 2017. februári elfogadását követően Montenegró továbbra is összehangolja jogszabályait a vízumokkal kapcsolatos uniós vívmányokkal.

Szerbia

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Szerbiában 2017 áprilisában tartottak elnökválasztást. A nemzetközi megfigyelők megállapították, hogy a választások valódi választási lehetőséget biztosítottak a választóknak, de az egyenlő versenyfeltételeket több tényező is gátolta. A nemzetközi megfigyelők ajánlásainak teljes mértékben meg kell felelni, beleértve a választási kampány során a választási folyamat átláthatóságával és integritásával kapcsolatos kérdéseket is.

Vučić miniszterelnök elnökké való megválasztását követő lemondása után az új kormány Ana Brnabić vezetésével 2017 júniusában lépett hivatalba. Első alkalommal választottak meg női miniszterelnöknek. A parlament továbbra sem gyakorol hatékony felügyeletet a végrehajtó hatalom felett. Fokozni kell az átláthatóságot, a befogadást és a jogalkotás minőségét, és javítani kell a pártok közötti párbeszédet. Csökkenteni kell a sürgősségi eljárások alkalmazását. El kell kerülni azokat az intézkedéseket, amelyek korlátozzák a parlamentnek a jogszabályok hatékony ellenőrzésére irányuló képességét. A szabályozó szervek szerepét teljeskörűen el kell ismerni. Bizonyos területeken az uniós normákhoz való közelítés érdekében alkotmányos reformokra van szükség.

Szerbia mérsékelten felkészült a **közigazgatási reform** területén. Némi előrelépés történt a szolgáltatásnyújtás területén, főként számos új jogszabály elfogadásával. Szerbiának végre kell hajtania reformcélkitűzéseit, szakszerűbbé és átpolitizáltságtól mentessé kell alakítania a közigazgatást, különösen a felsővezetői pozíciók tekintetében, és biztosítani kell a 2016–2020 közötti időszakra vonatkozó közpénzkezelési reformprogram szisztematikus koordinációját és nyomon követését. Döntő jelentőségű lesz, hogy Szerbia képes legyen szakképzett személyzetet vonzani és megtartani az uniós kérdésekkel foglalkozó közigazgatásban.

Szerbia **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos szintű felkészültséget ért el. Némi előrelépés történt, nevezetesen a régi végrehajtási ügyek hátralékának csökkentése és a bírósági gyakorlat harmonizálására irányuló intézkedések bevezetése révén. A bírák és ügyészek szakmai teljesítményének értékelésére vonatkozó megfelelőbb szabályokat fogadtak el. Továbbra is aggodalomra ad okot a bíróság feletti politikai befolyás. A bírósággal kapcsolatos alkotmánymódosítások új tervezetét 2018 januárjában tették közzé, és azt nyilvános vitára bocsátották, mielőtt a Velencei Bizottságnak megküldték véleményezésre.

Szerbia bizonyos szintű felkészültséget ért el a **korrupció elleni küzdelem** területén. Némi előrelépés történt, különösen a büntető törvénykönyvnek a gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos részére vonatkozó módosítások, a korrupció, a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem terén az állami hatóságok szervezetéről szóló törvény, valamint a bűncselekményből származó jövedelem lefoglalásáról és elkobzásáról szóló törvény módosításainak elfogadása terén. A korrupcióellenes ügynökségről szóló új törvény elfogadása azonban komoly késedelmet szenved. A korrupció továbbra is számos területen nagyon erősen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. Az érintett intézmények működési kapacitása továbbra is egyenetlen. A bűnüldöző és igazságügyi hatóságoknak továbbra is bizonyítaniuk kell, hogy elfogulatlanul és függetlenül működve képesek valamennyi magas szinten elkövetett korrupciós ügyben nyomozást, büntetőeljárás alá vonást és tárgyalásokat lefolytatni.

Szerbia bizonyos felkészültségi szintet ért el a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén. Némi előrelépés történt a belügyminisztérium és a rendőrség humánerőforrás-menedzsmentje terén. Javult a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó ügyészség és a kiberbűnözés elleni ügyészség operatív kapacitása. Elfogadták az emberkereskedelem megelőzésére és az ellene folytatott küzdelemre vonatkozó új stratégiát és cselekvési tervet, kinevezték az

emberkereskedelem elleni küzdelem nemzeti koordinátorát, és elfogadták a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzéséről szóló új törvényt. Szerbiának azonban még nem sikerült kezdeti eredményeket elérnie a hatékony pénzügyi nyomozások, valamint a pénzmosási ügyekben folytatott nyomozások, büntetőeljárások és jogerős ítéletek terén. Az elítélések száma továbbra is alacsony. Szerbiának a Pénzügyi Akció Munkacsoport által elfogadott cselekvési terv végrehajtására kell összpontosítania.

Az **alapotvető jogok** tiszteletben tartását szolgáló jogi és intézményi keret készen áll. Országszerte biztosítani kell annak következetes végrehajtását, többek között a kisebbségek védelme tekintetében. Szerbia bizonyos felkészültségi szintet ért el ugyan, de a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén nem történt előrelépés, ami egyre növekvő aggodalomra ad okot. A megkülönböztetés által leginkább sújtott társadalmi csoportok (romák, leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális személyek, fogyatékossgal élő személyek, HIV/AIDS-betegek és a szociális szempontból kiszolgáltatott helyzetű egyéb személyek) helyzetének javításához további kitartó erőfeszítésekre van szükség. Törvényt kell elfogadni a nemek közötti egyenlőségre vonatkozóan.

Szerbia általában véve konstruktívan elkötelezett maradt a kétoldalú kapcsolatok mellett más bővítési országokkal és a szomszédos uniós tagállamokkal, valamint a **regionális együttműködés** aktív résztvevőjeként.

A **Koszovóhoz fűződő kapcsolatok rendezését** illetően Szerbia továbbra is részt vett a párbeszédben. Szerbiának azonban további jelentős erőfeszítéseket kell tennie a meglévő megállapodások végrehajtása terén, és hozzá kell járulnia a Koszovóhoz fűződő kapcsolatok teljes körű, jogilag kötelező erejű megállapodásban meghatározandó rendezését elősegítő körülmények megteremtéséhez.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Szerbia jó előrehaladást ért el, és mérsékelt felkészült a működőképes piactgazdaság megteremtése terén. A szakpolitikai területeken azonosított egyes gyenge pontok orvoslása terén sikerült haladást elérni, különösen a költségvetési hiány tekintetében. A növekedés alapjai szilárdak, és megőrizték a makrogazdasági stabilitást. Az infláció visszafogott volt, és a monetáris politika támogatta a növekedést. Tovább javultak a munkaerő-piaci viszonyok. Mindazonáltal az államadósság, bár csökkent, még mindig magas, és a költségvetési keretet és annak irányítását meg kell erősíteni. A közigazgatás, az adóhatóság és az állami tulajdonban lévő vállalatok jelentős strukturális reformja továbbra sem teljes. Továbbra is nagyon magas az informális foglalkoztatás, a munkanélküliség és a gazdasági inaktivitás szintje, különösen a nők és az ifjúság körében. A magánszektor fejletlen, és a helyzet javulását a jogállamiság és a tisztességes verseny érvényesítése terén mutatkozó hiányosságok gátolják.

Szerbia közepesen felkészült arra, hogy képes legyen megbirkózni az Unión belüli versenyképességgel és piaci erővel. Némi előrelépés történt a versenyképesség növelése terén. A beruházási tevékenység szintje azonban még mindig elmarad a gazdaság szükségleteitől. Némi javulás ellenére a cégek számos nehézséggel szembesülnek, köztük a kihívásokkal küzdő üzleti környezettel, a magas szintű járulékkerhekkel, valamint a finanszírozáshoz való nehézkes és költséges hozzáféréssel.

Ami a **tagsággal kapcsolatos kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességet** illeti, Szerbia általánosságban folytatta jogszabályainak az uniós vívmányokhoz való közelítését. A megfelelő pénzügyi és humánerőforrások, valamint stabil stratégiai keretek létfontosságúak a reformok ütemének fenntartásához. Szerbia jól haladt a társasági jog, a szellemi tulajdonjogok, a tudomány és a kutatás, az oktatás és kultúra, valamint a vámügy területén. Szerbia javította a beruházási tervezésnek a költségvetés végrehajtásával való

összekapcsolását, de még nem dolgozott ki egyetlen mechanizmust arra, hogy a kormány államháztartási gazdálkodásának reformprogramjával összhangban a finanszírozás forrásától függetlenül minden beruházást prioritásként kezeljen. A közbeszerzés, a statisztika, a monetáris politika és a pénzügyi ellenőrzés terén Szerbia mérsékelten felkészült. Szerbiának a csatlakozásig tartó időszakban fokozatosan összhangba kell hoznia kül- és biztonságpolitikáját az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájával. Szerbiának prioritásként kell kezelnie a stabilizációs és társulási megállapodással ellentétben álló kérdések rendezését, különösen a tőke mozgásokra vonatkozó korlátozások, az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás, az importált szeszes italokra vonatkozó adóügyi megkülönböztetés és a hulladékexport korlátozásai tekintetében.

Szerbia folytatta a **migrációs és menekültügyi válság** hatásainak kezelését. Szerbia jelenleg tárgyalásokat folytat az EU-val az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség által Szerbiában végrehajtandó fellépésekre vonatkozó jogállásról szóló megállapodásról. Szerbia új törvényeket fogadott el a menedéjogról és az ideiglenes védelemről, továbbá a külföldiekről és a határellenőrzésről. Stratégiát és cselekvési tervet kell elfogadni a 2017–2020-as időszakra az irreguláris migráció ellen. E kontextusban Szerbiának az irreguláris migránsok számára jelentős visszatérési mechanizmust kell bevezetnie, amely összhangban áll az uniós vívmányokkal, továbbá vízümpolitikáját progresszíven az EU vízümpolitikájához kell igazítani. A migrációkezelés terén tevékenykedő különböző állami hatóságok között határozottabb együttműködést kell biztosítani. Szerbia továbbra is együttműködik a szomszédos országokkal és a tagállamokkal, különösen technikai szinten, és jelentős erőfeszítéseket tett arra, hogy menedéket és humanitárius ellátást biztosítson, elsősorban uniós támogatással. Szerbiának növelnie kell a kísérő nélküli kiskorúak különleges befogadási szükségleteinek kezelésére irányuló kapacitását.

Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság

A **politikai kritériumokat** illetően elmondható, hogy folytatódott a 2001 óta legsúlyosabb politikai válság az országban. A kormányalakítás nehéz folyamata kritikus pontot ért el a 2017. április 27-i parlamenti támadások során, amelyeket a nemzetközi közösség a leghatározottabban elítélt. 2017. május óta az új reformorientált kormány lépéseket tett a foglyul ejtett állam problémájának kezelésére a fékek és ellensúlyok rendszerének fokozatos helyreállítása, a demokrácia és a jogállamiság megerősítése révén. Az ország alapvető változásokon megy keresztül egy befogadóbb és nyitottabb politikai légkörben. A 2017 októberében megtartott helyhatósági választások megerősítették, hogy a polgárok támogatják a kormánykoalíció uniós irányultságú szakpolitikáit. A parlament továbbra is működik, a kulcsfontosságú bizottságok elnöki tisztét ellenzéki pártok képviselői töltik be. A parlamentnek fokoznia kell felügyeleti és jogalkotási feladatköreit, többek között a rövidített eljárások kiterjedt alkalmazásának korlátozásával.

Az etnikumok közötti helyzet törekeny volt, de általában véve nyugodt maradt. A 2001-es konfliktust lezáró és a többnemzetiségű kapcsolatokhoz keretet biztosító ohridi keretmegállapodás végrehajtásának felülvizsgálata még mindig nem történt meg; erre átlátható és inkluzív módon sort kell keríteni. A kormány elkötelezte magát amellest, hogy fokozza a közösségek közötti bizalmat.

A civil társadalom konstruktív szerepet játszott a demokratikus folyamatok támogatásában, hozzájárulva a fékek és ellensúlyok rendszerének jobb működéséhez. 2017 második fele óta javult a társadalmi szervezetek működési környezete, és a kormány elkötelezettséget tanúsított a párbeszéd és a befogadás iránt.

Az ország a **közigazgatási** reform területén közepes felkészültséget mutat. Megfelelő előrelépés történt a közigazgatási reformstratégia és az államháztartási gazdálkodás reformprogramjának elfogadása terén. Konkrét erőfeszítéseket tettek az átláthatóság és az elszámoltathatóság növelése, valamint a külső érdekeltek szakpolitikai döntéshozatalba történő bevonása érdekében. Javítani kell az információs társadalomért és a közigazgatásért felelős minisztériumnak a közigazgatási reform irányítására és koordinálására irányuló kapacitását. Továbbra is alapvető fontosságú a közigazgatás professzionalizmusának biztosítása iránti erős politikai elkötelezettség, különösen a felsővezetői kinevezések tekintetében, valamint az átláthatóság, az érdemek és a méltányos képviselő elvének tiszteletben tartása a jog betűjének és szellemének megfelelően.

Az ország **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos felkészültségi szintet ért el, és jelentős előrelépés történt, különösen a beszámolási időszak második felében. Megkezdődött az elmúlt hónapokban a korábbi évek visszaesésének korrekciója, különösen a bírói kar függetlenségének helyreállítása érdekében hozott határozott lépések révén. Az ország hiteles új igazságügyi reformstratégiát fogadott el, amely megalapozza a további reformokat ezen a területen, és kulcsfontosságú jogszabályokat módosított a Velencei Bizottság ajánlásaival és a „sürgős reformprioritásokkal” összhangban. A különleges ügyészség kevesebb akadályba ütközik a bíróságok oldaláról, amely lehetővé teszi számára a hatékonyabb munkavégzést. A végre nem hajtott ajánlások és a bíróság jogtalan befolyásolás nélküli működésének biztosítása folyamatos erőfeszítéseket igényel majd.

A **korrupció elleni küzdelem** terén az ország bizonyos szintű felkészültséget ért el. A jogalkotási és intézményi keret, valamint a megelőzés és a vádemelések egyaránt eredményesnek bizonyultak, bár továbbra is korlátozott számban hoztak a magas szinten elkövetett korrupciós ügyekben jogerős bírósági ítéleteket. A korrupció továbbra is számos területen nagyon erősen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent. Az intézmények korrupció elleni hatékony fellépésére irányuló kapacitása strukturális és működési hiányosságokat mutatott. A politikai beavatkozás továbbra is kockázatot jelent.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén az ország bizonyos szintű felkészültséget ért el. A jogalkotási keretrendszer nagyrészt összhangban van az európai normákkal, és folytatni kell a stratégiák végrehajtására irányuló erőfeszítéseket. Az ország lépéseket tett a lehallgatások rendszerének reformja és a kapcsolódó „sürgős reformprioritások” kezelése érdekében. Többet kell tenni a bűnözés bizonyos formái, mint például a pénzmosás és a pénzügyi bűncselekmények elleni hatékony küzdelem érdekében. Alapvető fontosságú az összes érintett fél közötti koordináció. Javítani kell a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatos nyomozások, vádemelések és elítélések jelentette eredményeket. Az elítélések száma továbbra is alacsony.

Az **alapvető jogok** védelmének jogi és intézményi kerete nagyrészt már működik, és a reformok megerősítették az európai emberi jogi normáknak való megfelelést. A teljes körű végrehajtáshoz tartós erőfeszítésekre van szükség. Pozitív, hogy az ország megerősítette a nőekkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezményt (más néven az isztambuli egyezményt), kezdeményezte a bűnüldöző hatóságok külső felügyeleti mechanizmusának létrehozásához szükséges jogi reformokat, és hogy a megkülönböztetésmentesség keretének módosításait inkluzív módon készítették el. Kezelnit kell a börtönökben és a pszichiátriai intézményekben fennálló helyzetet, a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéd eseteit nyomon kell követni, valamint meg kell erősíteni az emberi jogok védelmében és előmozdításában szerepet vállaló szervezeteket. További erőfeszítésekre van szükség a **romaintegráció** terén. Ami a **véleménynyilvánítás szabadságát** illeti, az ország bizonyos felkészültségi szintet és jó eredményeket ért el,

különösen a média számára teremtett jobb környezet és az újságírókra nehezedő nyomás csökkentése révén. Az országnak foglalkoznia kell a fennmaradó kihívásokkal, többek között a közszolgálati műsorszolgáltató reformjával.

Általánosságban elmondható, hogy az ország a **regionális együttműködés** terén továbbra is jó viszonyt ápol a többi bővítési országgal, és aktívan részt vett a regionális kezdeményezésekben. Határozott lépéseket tettek a jószomszédi kapcsolatok javítása érdekében, többek között a Bulgáriával kötött kétoldalú szerződés hatálybalépésével. Az elnevezés kérdését sürgősen rendezni kell. Az Egyesült Nemzetek égisze alatt intenzívebbé váltak a „névkérdés” kapcsán folytatott megbeszélések. A miniszterelnöki és külügyminiszteri szintű konstruktív megbeszélések kedvezően értékelték a bizalomépítő intézkedések végrehajtása terén elért előrehaladást. Görögország és Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság miniszterelnöke 2018 januárjában, a szkopjei repülőtér és egy autópálya átnevezésével, valamint néhány késedelmes uniós kezdeményezés folytatásával kapcsolatos közös bejelentése a kölcsönös bizalom megerősítésének konkrét jele volt.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság némi előrehaladást ért, és a működőképes piaczgazdaság megteremtésének megfelelő előkészítő szakaszában jár. Az év első felében kialakult politikai patthelyzet ellenére figyelemre méltó javulás következett be, különösen az államháztartási gazdálkodás és az átláthatóság terén. A gazdaság kulcsfontosságú gyengeségei továbbra is fennállnak. Ezek közé tartoznak az üzleti környezet hiányosságai, például a szerződések gyenge érvényre juttatása és a kiterjedt informális gazdaság. A munkaerőpiac strukturális kihívásokkal néz szembe, amit az alacsony aktivitási szint és a magas munkanélküliségi ráta is tükröz. 2017 első felében romlott a makrogazdasági környezet, mivel az elnyúló politikai válság rossz hatást gyakorolt a beruházásokra. A költségvetési politika rövid távú intézkedésekre irányul, és nem tartalmaz tartós konszolidációs tervet.

A gazdaság némileg előrehaladt, és mérsékelt felkészülési szintet ért el az EU-n belüli versenyomással és piaci erőkkel való megbirkózás terén. További előrelépés történt az export diverzifikálása és a magasabb hozzáadott értékű termékek előállítására felé a feldolgozóiparban. Tovább erősödtek az Unióval fenntartott kereskedelmi és beruházási kapcsolatok. A gazdaság továbbra is hiányosságokat szenved el az oktatási tantervek, az alacsony innovációs ráták és a jelentős beruházási hiányosságok terén, beleértve különösen a közinfrastruktúrát.

Ami a **tagsággal járó kötelezettségek teljesítésére vonatkozó képességet** illeti, az ország a legtöbb területen közepesen felkészült, ideértve a versenyt, a közlekedést és az energia területét. Az ország jó felkészülési szintet mutat a társasági jog, a vámunió, a transzeurópai hálózatok, valamint a tudomány és kutatás területén. Általánosságban további erőfeszítésekre van szükség minden területen, de különösen azon a néhányon, ahol az ország felkészülése még mindig kezdeti szakaszban jár, így például a munkavállalók szabad mozgását illetően. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a közigazgatási kapacitásra és az eredményes végrehajtásra is. Az ország tovább javította a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó uniós nyilatkozatokhoz és tanácsi határozatokhoz való igazodását.

Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság folytatta a **migrációs és menekültügyi válság** hatásainak kezelését. Az ország jelenleg tárgyalásokat folytat az Unióval az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség által az országban végrehajtandó fellépésekre vonatkozó jogállásról szóló megállapodásról. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság erőfeszítéseket tett jogi keretének javítására. A külföldiekről szóló törvény módosítására irányuló munka folyamatban van. Az ország folytatta a migrációs politikáról szóló határozatának végrehajtását, és további erőfeszítéseket tett a menekültügyi rendszerének és migrációkezelésének javítására. Még

mindig hiányzik a migránsok szisztematikus nyilvántartásba vétele és a védelmező–érzékeny profilalkotás az egyéni szükségletek kielégítésének garantálásához. E kontextusban Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságnak az irreguláris migránsok számára visszatérési mechanizmust kell bevezetnie, amely összhangban áll az uniós vívmányokkal, továbbá vízumpolitikáját progresszíven az EU vízumpolitikájához kell igazítani. Az ország továbbra is együttműködik a szomszédos országokkal és a tagállamokkal, különösen technikai szinten, és jelentős erőfeszítéseket tett arra, hogy menedéket és humanitárius ellátást biztosítson, elsősorban uniós támogatással.

Albánia

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, a politikát továbbra is erős megosztottság jellemezte. A parlamenti tevékenységeket 2017 elején az ellenzék elhúzódozó bojkottja befolyásolta, ami késleltette a bírósági átvilágítással foglalkozó intézmények felállítását is. Májusban a fő kormányzó párt és a ellenzék közötti megállapodás lehetővé tette a parlamenti tevékenységek folytatását, ami a választási jogi keret néhány módosítását eredményezte. Ez kedvező volt a júniusi általános választások zökkenőmentes megszervezéséhez, bár az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Európai Hivatalának számos ajánlását még mindig még hajtották végre. Némi előrelépés történt a Nemzeti Civil Társadalmi Tanács működésének javítása terén. További erőfeszítésekre van szükség az inkluzív politikai párbeszéd részeként a társadalmi szervezetek jobb bevonásához.

Albánia a **közigazgatás** reformját illetően közepes felkészültségi szintet mutat. Folytatódott az erőfeszítések, ami némi előrelépést eredményezett a közszolgáltatások hatékonysága és átláthatósága, a köztisztviselők képzése, az átláthatóbb munkaerő-felvételi eljárások és az érdemeken alapuló közszolgálati eljárások általános megerősítése terén. Ezeknek az eredményeknek a konszolidálását tovább kell folytatni a hatékonyabb, átpolitikáltságtól mentes és professzionális közigazgatás biztosítása érdekében.

Albánia **igazságszolgáltatási rendszere** bizonyos szintű felkészültséget ért el. Folytatódott az átfogó és alapos igazságügyi reform végrehajtása, ami összességében véve jó eredményeket ért el. Megkezdődött az összes bíró és ügyész ismételt értékelése (átvilágítási folyamat), amely meghozta első kézzelfogható eredményeit. Ez a folyamat pártokon átnyúló támogatással bír, független hatóság végzi, nemzetközi ellenőrzés tárgyát képezi, és a Velencei Bizottság megerősítette az emberi jogok európai egyezményével való összeegyeztethetőségét. Az Európai Bizottság égisze alatt nemzetközi nyomonkövetési műveletet kezdtek meg, amely a folyamat teljes végrehajtását ellenőrzi. A folyamatot támogató kiegészítő intézmények befejezték első jelentésüket a szakmai felkészültség értékeléséről, a háttérellenőrzésekről és a vagyonyilatkozatokról.

Albánia bizonyos szintű felkészültséggel rendelkezik a **korrupció elleni küzdelem** területén. Érdemi előrelépés történt, különösen a büntetőeljárásról szóló törvény módosításainak elfogadásával. Speciális korrupcióellenes szervek láncolata, köztük egy különleges ügyészség áll kiépítés alatt. A beosztott vagy középbeosztású tisztviselőket érintő jogerős ítéletek száma az előző beszámolási időszakhoz képest nőtt. A magas rangú tisztviselők elítélése többnyire az igazságszolgáltatásban (bírák és ügyészek) történt; a magas rangú tisztviselők esetében a jogerős elítélések aránya azonban összességében nagyon alacsony maradt. A korrupció továbbra is számos területen nagyon erősen jelen van, és folyamatosan komoly problémát jelent.

Albánia bizonyos felkészültségi szintet ért el a **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén. Összességében némi előrelépés történt a beszámolási időszakban, különösen a

kannabisztermesztés elleni küzdelemben. Albániának operatív eredményekre kell építenie ezen a területen, fokoznia kell a bünszervezetekhez tartozó vagyoni eszközök elkobzását, és folytatnia kell a már létező kannabiszkészletek megsemmisítését. A maffiaellenes törvény és a büntetőeljárásról szóló törvény módosításai megeremtették a nyomozások fokozott hatékonyságának feltételeit. Albánia sikeresen részt vett a nemzetközi rendőrségi együttműködésben, és intenzívebbé tette kapcsolatait különösen az uniós tagállamokkal. Hazai szinten továbbra is javításra szorul a rendőrség és az ügyészség közötti hatékony együttműködés. Ami a teljesítményt illeti, a szervezett bűnözői csoportok felszámolása terén nem sok előrelépés történt. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben hozott jogerős elítélések száma nagyon alacsony maradt, és csak csekély mértékben nőtt. További erőfeszítésekre van szükség a **pénzmosás**, a bűncselekményből származó vagyon és a jogtalan vagyon kérdéseinek kezeléséhez.

Albánia megerősítette a legtöbb nemzetközi **emberi jogi** egyezményt, és az európai normákkal összhangban fejlesztette jogi keretét. Az emberi jogokat védő mechanizmusokat azonban még erőteljesebben érvényre kell juttatni. Ami a **véleménynyilvánítás szabadságát** illeti, Albánia bizonyos felkészültségi szintet ért el/mérsékeltlen felkészült. Némi előrelépés történt a szabályozó hatóság és a közszolgálati műsorszolgáltató függetlenségének megerősítése terén, de továbbra is fokozni kell az állami reklámok átláthatóságát a médiában. A tulajdonjogok területén továbbra is előrelépésre van szükség a jelenlegi jogszabályok naprakésszé tételével és az intézményi koordináció megerősítésével. A gyermekek jogainak védelmét és a nemi alapú erőszak elleni küzdelmet szolgáló intézményi mechanizmusok továbbra is gyengék. Fontos lépéseket tettek a kisebbségek tiszteletben tartását és védelmét szabályozó jogi keretének javítása érdekében, de a vonatkozó másodlagos jogszabályokat még ki kell dolgozni. Javítani kell a romák és az egyiptomiak életkörülményein.

Albánia továbbra is aktívan részt vesz a **regionális együttműködésben** és fenntartotta jószomszédi kapcsolatait. Fontos lépéseket tettek a Görögországgal fennálló kétoldalú kérdések kezelésére.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Albánia mérsékeltlen felkészült a működőképes piactudomány megteremtése terén. A GDP-arányos államadósság és a folyó fizetési mérleg hiánya csökkent. A gazdasági növekedés tovább erősödött, és a munkanélküliség csökkent, de még mindig magas. A bankszektorban csökkentek a nemteljesítő hitelek, de a vállalkozások számára nyújtott banki hitelezés továbbra is visszafogott. Előrelépés történt az üzleti környezet javítása szempontjából jelentős reformok terén, de további erőfeszítésekre van szükség, ideértve az informális gazdaság csökkentését is. Az átfogó igazságügyi reform előrehaladott állapotban van, de teljes mértékben végre kell hajtani. Az új csődtörvény hatályba lépett, és remélhetőleg megerősíti a fizetésképtelenségi rendszert. A vállalkozások számára fontos szabályozások azonban továbbra is nehézkesek maradtak, és a jogállamiság hiányosságai továbbra is akadályozták a vállalkozásokat és elriasztották a beruházásokat.

Albánia némi előrelépést tett, és némi felkészülési szintet ért el az EU-n belüli versenynyomással és piaci erőkkel való megbirkózáshoz szükséges kapacitás terén. Különösen az energia- és közlekedési infrastruktúra, valamint a digitalizáció terén történt előrelépés, bár továbbra is hiányosságok tapasztalhatók Albánia versenyképességét és kereskedelmét illetően. Az oktatás minőségét minden szinten javítani kell, nem utolsósorban annak érdekében, hogy az embereket jobban felvértezzék a munkaerő-piaci igények kielégítéséhez szükséges készségekkel. A külkereskedelem a potenciális szint alatt marad és ágazatilag koncentrált. Albánia kutatási, fejlesztési és innovációs kapacitása továbbra is alacsony.

Albánia számos területen folytatta jogszabályainak közelítését az uniós követelményekhez, így javította a **tagsággal járó kötelezettségek felvállalására vonatkozó képességét**. Az ország számos területen – így például a pénzügyi ellenőrzés területén – közepesen felkészült, más területeken – például a közbeszerzés és a statisztika területén – pedig elért bizonyos felkészülési szintet. Albániának folytatnia kell az arra irányuló törekvéseit, hogy az uniós vívmányok átvételét és végrehajtását általában véve előkészítse. Folytatnia kell továbbá a közlekedési és energiahálózatok fejlesztését, továbbá a régió egészében javítania kell a hálózati összekapcsoltságot. Meg kell erősíteni az uniós vívmányok végrehajtásával megbízott szervek közigazgatási kapacitását és szakmai színvonalát, valamint biztosítani kell a szabályozó szervek függetlenségét. Továbbra is kiemelkedő fontosságú az átláthatóság és az elszámoltathatóság fokozása, különös tekintettel a közbeszerzési rendszer és az államháztartási gazdálkodás hatékony, eredményes és átlátható működésére. Albánia folytatta a jogharmonizációs munkát az összes uniós közös kül- és biztonságpolitikai álláspont és nyilatkozat viszonylatában.

Az albán állampolgárok által az uniós tagállamokban és schengeni társult országokban benyújtott, megalapozatlan menedékjog iránti kérelmek száma még mindig nagy. Albánia elkötelezettséget mutatott és számos intézkedést fogadott el ezzel kapcsolatban, többek között kétoldalú megerősített együttműködést az érintett uniós tagállamokkal. Ezek az intézkedések pozitív eredményeket hoztak. További határozott fellépéseket kell tenni, többek között a vízumliberalizációt követő ellenőrzési mechanizmus keretében, hogy hatékonyan kezeljék e jelenséget. Albániának az irreguláris migránsok számára visszatérési mechanizmust kell bevezetnie, amely összhangban áll az uniós vívmányokkal, továbbá vízumpolitikáját progresszíven az EU vízumpolitikájához kell igazítania.

Bosznia-Hercegovina

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, a választási keretet sürgősen módosítani kell annak érdekében, hogy biztosítsák a 2018. októberi választások megfelelő megszervezését és az eredmények zökkenőmentes végrehajtását. Ebben a tekintetben valamennyi politikai vezetőnek felelősséget kell vállalnia, és megoldást kell találni a szövetségi nemzetgyűlésre nézve. Még végrehajtásra vár az Alkotmánybíróság 2010. évi határozata, amely Mostar lakosságának a helyhatósági választásokon való szavazáshoz való alapvető demokratikus jogának tiszteletben tartásáról szól. A reformtervből fakadó jogszabályok – ideértve a jövedéki adóra vonatkozó jogalkotást – elfogadására hátrányosan hatott a kormányzó koalíciós pártok közötti feszültség, valamint az ellenzéki pártok parlamenti bojkottja állami és szervezeti szinten egyaránt, amely a reformfolyamat lelassulásához vezetett. A reformmenetrendet azokban az esetekben hajtották hatékonyan végre, amikor az állami és szervezeti szintek összehangolt módon működtek együtt. Bosznia-Hercegovina alkotmánya még mindig sérti az emberi jogok európai egyezményét, amint az a *Sejdić-Finci* ügyben hozott ítéletről kiderül.

Bosznia-Hercegovina elnökségének működését befolyásolták a külpolitikával kapcsolatos hatáskörébe tartozó számos kérdésben az egyes tagjai által megfogalmazott eltérő álláspontok. A Miniszterek Tanácsa további országos stratégiákat fogadott el az olyan területeken, mint a környezetvédelem és a vidékfejlesztés. Néhány reform, valamint a jövedéki adóra vonatkozó jogszabály elfogadása kivételével a kormányzó koalíciós tagok közötti megállapodás hiánya azonban számos reformot késleltetett. Az olyan területeken, mint az energia, a foglalkoztatás vagy az államháztartási gazdálkodás, az egész országra kiterjedő stratégiákat kell elfogadni. Az uniós ügyekre vonatkozó koordinációs mechanizmus 2017 júniusa óta kezdte meg működését, ennek keretében készítették elő az ország válaszait a Bizottság kérdőíveire. Az

uniós vívmányokhoz való közelítést célzó jogharmonizációs stratégiai program még elfogadásra vár.

Bosznia-Hercegovina **közigazgatási** reformjának korai szakaszában jár, és az elmúlt évben nem történt előrelépés. Folyamatban van egy országos szintű közigazgatási reformstratégia kidolgozása, amely elfogadásra vár. A közszolgálat további töredezettsége szövetségi és tartományi szinten fokozta az átpolitizáltság kockázatát. Bosznia-Hercegovina bizonyos szintű felkészültséget ért el **igazságszolgáltatási rendszere** tekintetében. Némi előrelépés történt az igazságszolgáltatás terén, de összességében lassú ütemben haladnak a reformok. A büntetőeljárásról szóló törvény felülvizsgálatának összhangban kell lennie a nemzetközi normákkal, és nem szabad aláásnia az intézmények azon képességét, hogy a súlyos szervezett bűnözés, a korrupció vagy más jogállamisággal kapcsolatos kihívások kezelésére képesek legyenek. Bizonyos szintű felkészültség van már a **korrupció elleni küzdelem** területén. De a korrupció továbbra is elterjedt, és aggodalomra ad okot. Bosznia-Hercegovina bizonyos szintű felkészültséget ért el a **szervezett bűnözés** elleni küzdelem területén. Némi előrelépés történt, nevezetesen a szervezett bűnözés elleni küzdelemre vonatkozó új stratégia elfogadásával, valamint a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemmel kapcsolatos cselekvési terv végrehajtása révén, amelynek eredményeként Bosznia-Hercegovina már nem fog a Pénzügyi Akció Munkacsoport ellenőrzése alá tartozni. Jelentős erőfeszítésekre van azonban szükség a pénzügyi nyomozások és a terrorizmus elleni küzdelem kapacitásainak javítása, valamint a szomszédos országokkal a határigazgatással kapcsolatos együttműködés fokozása terén.

Némi előrelépés történt az **emberi jogokkal** és a kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekben. Az emberi jogok tiszteletben tartását célzó stratégiai, jogi, intézményi és politikai keretrendszer továbbra is jelentős fejlesztésekre szorul. Ez magában foglalja a **véleménynyilvánítás szabadságát**, amelynek terén az újságírók politikai nyomása és megfélemlítése folytatódott, ideértve a fizikai és szóbeli támadásokat is. Továbbra is aggodalomra ad okot a **nemi alapú erőszak** – különösen a családon belüli erőszak – megelőzéséről és az ellene való védelemről szóló jogszabályok hatékony végrehajtásának hiánya. A **roma** lakosság viszonylatában átfogóbb és integrált megközelítésre van szükség a társadalmi befogadásuk előmozdítása érdekében.

Bosznia-Hercegovinának még javítania kell az EU közös kül- és biztonságpolitikájához való igazodását.

A **gazdasági fejlődés és a versenyképesség** tekintetében Bosznia-Hercegovina némi előrelépést tett, de még mindig a működőképes piacgazdaság létrehozásának korai szakaszában jár. Az üzleti környezet bizonyos mértékben javult, a pénzügyi szektor pedig megerősödött. Továbbra is fennmaradó problémát jelent a gyenge jogállamiság, a még mindig gyenge üzleti környezet, a nem hatékony és szétaprózott közigazgatás, a gyenge oktatási rendszerhez kapcsolódó jelentős munkaerő-piaci egyensúlyhiány, valamint a nem támogató beruházási környezet. Ezen túlmenően az informális gazdaság továbbra is jelentős.

Bosznia-Hercegovina némi előrelépést tett, és az EU-n belüli versenynyomással és piaci erővel való megbirkózáshoz szükséges kapacitás kiépítése terén korai fázisban jár. Az oktatás általános szintje, valamint a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadások szintje alacsony maradt. A fizikai tőke minősége a beruházások alacsony szintje miatt gyenge. A közlekedési és energetikai infrastruktúra nem eléggé fejlett. A strukturális kiigazítás üteme lassú volt, bár az ország regionális kereskedelmi struktúrájában némi diverzifikáció történt.

Továbbra is erősíteni kell a **migrációkezelési** kapacitást, különösen a veszélyeztetett csoportok kezelése terén. Bosznia-Hercegovinának visszatérési mechanizmust kell bevezetnie az irreguláris migránsok számára.

Koszovó

Ami a **politikai kritériumokat** illeti, Koszovóban 2017 júniusában előrehozott választásokat tartottak. Szeptemberben új parlament és kormány lépett hivatalba. Eddig azonban az új kormányzó koalíció korlátozott sikereket ért el az EU-val kapcsolatos reformok előremozdítása és a Koszovó számára kulcsfontosságú stratégiai kérdésekkel kapcsolatos konszenzus kialakítása terén. A folytatódó politikai széttagozottság és a polarizáció kedvezőtlenül befolyásolta a parlament szerepét, és negatív hatással volt a kormány hatékonyságára. Egyes parlamenti képviselők obstruktív magatartással – beleértve a könnygáz használatát is – akadályozták a parlament munkáját. A Montenegróval megkötött határkijelölési megállapodás 2018. márciusi megerősítése fontos áttörést jelentett.

A 2017-ben tartott parlamenti és helyhatósági választások általában véve valódi versengésen alapultak, és a legtöbb koszovói helyen jól működtek. Számos koszovói szerb közösség megfélemlítése azonban aggodalomra ad okot, különösen a nem a Srpska Lista párthoz tartozó jelöltek esetében.

Koszovó északi részén a helyzet továbbra is különösen nagy kihívást jelent. Oliver Iananović koszovói szerb politikus 2018. januári meggyilkolásával kapcsolatosan folyik a nyomozás.

Komoly aggodalomra adnak okot a koszovói parlament tagjainak a szakosított tanácsokról és a szakosított ügyészségről szóló törvény hatályon kívül helyezésére irányuló 2017. decemberi kísérletei. Koszovó számára alapvető fontosságú, hogy teljes mértékben eleget tegyen nemzetközi kötelezettségeinek a szakosított tanácsokkal és a szakosított ügyészséggel kapcsolatban, és teljes körű, egyöntetű elköteleződést mutasson ezen intézmények felé.

Az ország bizonyos mértékben felkészült a **közigazgatási reform** területén. Némi előrelépés történt különösen az ügynökségek és a (félig) független szervek felülvizsgálata terén. Továbbra is aggodalomra ad okot a közigazgatás átpolitizáltsága, amely hátrányosan érinti a közigazgatás hatékonyságát és szakmai függetlenségét.

Koszovó **igazságszolgáltatási rendszere** a felkészülés korai szakaszában jár. Némi előrelépés történt a 2015. évi igazságügyi jogszabálycsomag végrehajtása terén. 2017 jelentős eredménye volt a koszovói szerb bírák és ügyészek, valamint koszovói támogató személyzetük integrációja a koszovói igazságügyi rendszerbe. Az igazságszolgáltatás még mindig kiszolgáltatott a nem kívánt politikai befolyásgyakorlásnak, és a jogállamisággal foglalkozó intézmények finanszírozás- és humán erőforrás-hiányban szenvednek. Az igazságszolgáltatás továbbra is lassú és nem hatékony.

A **korrupció elleni küzdelem** terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár, illetve elért bizonyos felkészültségi szintet. Koszovó némi haladást ért el a magas szinten elkövetett korrupcióval és a szervezett bűnözéssel kapcsolatos nyomozások és vádemelések jelentette eredmények tekintetében, ideértve a jogerős elítéléseket is. Előrelépés történt a vagyoni eszközök előzetes elkobzása terén is, bár a jogerős elkobzások száma továbbra is alacsony. A korrupció továbbra is elterjedt, és aggodalomra ad okot. Összehangolt erőfeszítésekre van szükség a probléma átfogó és stratégiai kezelése érdekében.

A **szervezett bűnözés elleni küzdelem** terén Koszovó a felkészülés korai szakaszában jár. Némi előrelépés történt a magas szinten elkövetett korrupció és szervezett bűnözési ügyek kapcsán elért eredmények terén. Bár több esetben került sor a vagyoni eszközök előzetes elkobzására, még mindig kevés jogerős elítélés született, továbbá kevés a pénzügyi nyomozás és a jogerős vagyoneklobzás. A bűnüldöző szervek számára nehézkes a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelem Észak-Koszovóban. Némi előrelépés történt a terrorizmus elleni

küzdelem terén, többek között az erőszakos szélsőséges és radikalizálódás kezelését célzó intézkedések révén, valamint annak megakadályozásában, hogy a polgárok a külföldi konfliktusokban vegyenek részt. A koszovói hatóságoknak hatékonyabban kell fellépniük a pénzmosás elleni küzdelemben, és a vonatkozó jogot összhangba kell hozni az uniós vívmányokkal és a nemzetközi normákkal.

Az **emberi és alapvető jogok** védelmének jogi kerete általánosságban véve összhangban van az európai előírásokkal. Ugyanakkor további erőfeszítésekre van szükség a végrehajtás vonatkozásában. Az emberi jogi stratégiák és jogszabályok végrehajtását gyakran aláássa a pénzügyi és egyéb források nem megfelelő mértéke, különösen helyi szinten, valamint a korlátozott politikai prioritások és a koordináció hiánya. Többet kell tenni a kisebbségekhez tartozó személyek – köztük a romák és az askálik –, valamint a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek jogainak hatékony garantálása, a nemek közötti egyenlőség gyakorlati biztosítása, egy integrált gyermekvédelmi rendszer létrehozása és a kulturális örökség védelmének előmozdítása érdekében. Koszovó bizonyos felkészültségi szintet elért a **véleménynyilvánítás szabadsága** terén, amelyet az alkotmány rögzít. Koszovó sokszínű és élénk médiakörnyezet előnyeit élvez, ugyanakkor az újságírók elleni támadások és fenyegetések folytatódnak. A parlament csak korlátozott mértékben elkötelezett az iránt, hogy megoldást találjon a közszolgálati műsorszolgáltató fenntartható finanszírozására, és ezzel a műsorszolgáltató kiszolgáltatott helyzetben van a politikai nyomással szemben.

Ami a **gazdasági kritériumokat** illeti, Koszovó némi előrehaladást ért, és a működőképes piacgazdaság megteremtésének korai szakaszában jár. Javult az üzleti környezet, és a kormány betartotta a költségvetési hiányra vonatkozó költségvetési szabályt; a háborús veteránok juttatásai azonban továbbra is kihívást jelentenek az államháztartás számára. Az informális gazdaság továbbra is széles körben elterjedt. A munkaerő-piaci részvétel arányának növekedése nem járt együtt a foglalkoztatás növekedésével, így a munkanélküliségi ráta tovább nőtt, amely különösen a nőket, valamint a fiatal és képzetlen munkavállalókat érintette. Az erőteljes exportnövekedés ellenére a magas kereskedelmi hiány gyenge termelési alapot tükröz.

Koszovó némi előrelépést tett, és az EU-n belüli versenynyomással és piaci erőkkel való megbirkózáshoz szükséges kapacitás terén korai fázisban jár. Nem történt előrelépés az oktatás minőségének javítása és a munkaerő-piaci készségek hiányosságainak kezelése terén. Koszovó némi előrehaladást ért el a közúti infrastruktúra fejlesztése terén, de továbbra is nagy infrastrukturális hiányosságok tapasztalhatók a vasúti és az energiaágazatban. A gazdaság strukturális változásai lassan haladnak, mivel továbbra is a kiskereskedelmi ágazatra támaszkodnak. Az EU-val való integrációt akadályozza a stabilizációs és társulási megállapodás lassú végrehajtása.

Koszovó folytatta erőfeszítéseit a többi bővítési országgal fenntartott jó és konstruktív **kétoldalú kapcsolatok** fenntartása érdekében. Koszovó a legtöbb olyan regionális szervezetben képviselteti magát, amely a Belgrád és Pristina között 2012-ben létrejött regionális képviselőtről és együttműködésről szóló megállapodás hatálya alá tartozik.

A **Szerbiához fűződő kapcsolatok rendezését** illetően Koszovó továbbra is részt vett a párbeszédben. Koszovónak azonban további jelentős erőfeszítéseket kell tennie a meglévő megállapodások végrehajtása terén, és hozzá kell járulnia a Szerbiához fűződő kapcsolatok teljes körű, jogilag kötelező erejű megállapodásban meghatározandó rendezését elősegítő körülmények megteremtéséhez.

Az **európai normákhoz** való igazodás tekintetében Koszovó korai szakaszban jár. Egyes területeken folytatódott a jogharmonizáció, a végrehajtás azonban gyenge. Némi előrelépés történt az áruk és szolgáltatások szabad mozgása, a közbeszerzés és a verseny, valamint az

üzleti környezet javítása terén. Az adózás és a vámügy területén némi előrelépés történt a bevételek beszedése és a közigazgatási eljárások egyszerűsítése terén, de Koszovónak fokoznia kell az informális gazdaság és az adóelkerülés elleni küzdelmet. Az energiaágazat továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe. A környezetvédelmi kérdések megoldása terén nem történt előrelépés. Összességében Koszovónak javítania kell igazgatási kapacitását és a koordinációt valamennyi ágazatban, az uniós vívmányok hatékony végrehajtásának biztosítása érdekében.

A hatóságok haladást értek el a szabályos és illegális **migráció** kezelése terén. Ezekre az erőfeszítésekre kell a továbbiakban is építeni, Koszovónak pedig visszatérési mechanizmust kell bevezetnie az irreguláris migránsok számára.

2. melléklet – A legfontosabb statisztikák

STATISZTIKAI ADATOK (2018. február 15-i állapot)

Demográfia	Megjegyzés	Montenegró		Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság		Albánia		Szerbia		Törökország		Bosznia-Hercegovina		Koszovó*		EU-28	
		2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Teljes lakosság (ezer)		622,1	622,2	2 069,2	2 071,3	2 892,3e	2 886	7 114,4	7 076,4	77 696	78 741	3 825,3	3 516,0p	1 804,9	1 771,6	508 504p	510 279bp
A 15–64 év közöttiek hányada a teljes népességben (%)		67,8	67,6	70,5	70,3	69,1e	69,5	67,1	66,6	67,8	67,8	:	:	:	65,6p	65,5ep	65,3bep
A nyers természetes szaporodás (fogyás) (1000 lakosra vetítve)		1,7	1,8	1,3	1,2	3,6e	:	-5,4	-5,1	11,8	11,2	:	-1,8p	9,2p	:	-0,2ep	0,0bep
Születéskori várható élettartam, férfiak (év)		74,4	:	73,5	:	76,2e	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	77,9ep	:
Születéskori várható élettartam, nők (év)		78,6	:	77,4	:	79,7e	:	77,9	:	81,0	:	:	:	:	:	83,3ep	:

Munkaerőpiac	Megjegyzés	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Az aktivitási ráta a 20–64 év közöttiek körében: a 20–64 év közötti lakosság gazdaságilag aktív hányada (%)	1)	68,5	69,1	70,2	69,6	71,3e	73,3e	68,1	70,0	59,9	60,9	59,2	58,8	42,8	44,0	77,1	77,5
Az aktivitási ráta a 20–64 év közötti férfiak körében: a 20–64 év közötti férfiak gazdasági tevékenységet folytató hányada (%)	1)	74,9	76,7	83,8	83,8	81,8e	82,5e	76,7	78,0	82,7	83,3	71,9	72,0	65,1	66,8	83,4	83,7
Az aktivitási ráta a 20–64 év közötti nők körében: a 20–64 év közötti nők gazdasági tevékenységet folytató hányada (%)	1)	62,1	61,6	56,2	54,9	61,1e	64,2e	59,5	62,0	37,3	38,5	46,3	45,3	20,4	20,9	70,8	71,4

Foglalkoztatási ráta a 20–64 közöttiek körében (a lakosság %-ában kifejezve)																	
Összesen		56,7	57,1	51,9	53,3	59,3e	62,1e	56,0	59,1	53,9	54,3	43,2	44,2	29,1	32,3	70,0	71,0
Férfiak		61,9	51,3	61,5	63,7	68,1e	69,4e	63,7	66,3	75,3	75,5	53,9	56,4	44,9	49,9	75,8	76,8
Nők		51,5	63,0	42,1	42,5	50,7e	55,0e	48,3	51,9	32,6	33,2	32,4	32,0	13,2	14,6	64,2	65,3
Azon 15–24 év közöttiek, akiknek nincs munkaviszonya, nem vesznek részt oktatásban és képzésben, a korosztályhoz tartozó lakosság %-ában kifejezve		19,1	18,4	:	:	29,6	26,9e	19,9	17,7	24,0	24,0	27,7	26,4	31,4	30,1	12,0	11,6
Azon 15-29 év közöttiek, akiknek nincs munkaviszonya, nem vesznek részt oktatásban vagy képzésben, a korosztályhoz tartozó lakosság %-ában kifejezve		23,4	22,3	:	:	32,8	30,0e	24,5	22,3	28,0	27,8	32,8	31,4	39,2	37,3	14,8	14,2
Foglalkoztatás a fő ágazatokban																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)		7,7	7,7	17,9	16,6	41,3e	40,2e	19,4	18,6	20,6	19,5	17,9	18,0	2,3	4,2	4,5	4,3
Ipar (%)		10,8	9,8	23,4	23,1	11,6e	12,8e	19,9	20,2	20,0	19,5	22,0	22,7	18,7	18,0	17,3	17,3
Építőipar (%)		6,6	7,7	7,1	7,2	6,9e	6,5e	4,5	4,3	7,2	7,3	7,5	8,6	9,5	11,5	6,8	6,7
Szolgáltatások (%)		74,8	74,8	51,6	53,1	40,2	40,5	56,1	57,0	52,2	53,7	52,6	50,8	69,5	66,3	71,4	71,6
A közszektorban alkalmazottak száma az összes foglalkoztatott százalékos arányában kifejezve, a 20–64 év közöttiek körében (%)	2)	32,4	31,2	:	:	16,7e	15,6e	29,7	28,3	13,5	13,8	31,2	29,0	32,6	30,8	:	:
A magánsectorban alkalmazottak száma az összes foglalkoztatott százalékos arányában kifejezve, a 20–64 év közöttiek körében (%)	2)	46,6	47,0	:	:	83,3e	84,4e	70,3	71,7	86,5	86,2	63,2	65,9	67,4	69,2	:	:
Munkanélküliségi ráta (a munkaerő %-ában kifejezve)																	
Összesen	1)	17,5	17,8	26,1	23,7	17,1e	15,2e	17,8	15,4	10,3	10,9	27,9	25,5	32,9	27,5	9,4	8,6
Férfiak	1)	17,7	18,3	26,7	24,4	17,1e	15,9e	16,9	14,8	9,3	9,6	25,9	22,6	31,8	26,2	9,3	8,4

Nők	1)	17,3	17,1	25,1	22,7	17,1e	14,4e	18,8	16,2	12,6	13,6	30,9	30,2	36,6	31,7	9,5	8,8
15–24 év közötti fiatalok	1)	37,6	35,9	47,3	48,2	39,8e	36,5e	43,2	34,9	18,4	19,5	62,3	54,3	57,7	52,4	20,3	18,7
Hosszú távú (>12 hónap)	1)	13,6	13,4	21,3	19,2	11,3e	10,1e	11,4	10,0	2,2	2,2	22,8	21,7	23,8	18,0	4,5	4,0
Átlagos havi nominálbér és fizetés (EUR)	3)	480	499	356	363	386	397	506	516	604	:	424	429	:	:	:	:

Oktatás	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
		Az oktatásból és képzésből lemorzsolódók: a legalább alsó középfokú végzettséggel rendelkező, további oktatásban és képzésben részt nem vevő, 18–24 év közötti lakosság százalékos arányában		5,7	5,5	11,3p	9,9	21,3e	19,6e	7,4	7,0	36,7	34,3	5,2	4,9	14,5	12,7
Az oktatásra fordított közkiadások a GDP arányában (%)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	4,0	3,9	4,3	4,6	:	:	4,5	4,7p	:	:
A legfeljebb középfokú iskolai végzettséggel rendelkező, 20–24 év közötti lakosság hányada, összesen		6,6	6,8	:	:	:	:	8,6	7,8	46,5	43,9	6,2u	5,8u	:	14,6	17,2	16,8
A legfeljebb középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, férfiak		6,9	5,8	:	:	:	:	9,3	8,6	46,2	44,2	5,6u	5,5u	:	12,5	19,4	19,1
A legfeljebb középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, nők		6,3	7,9	:	:	:	:	7,9	7,0	46,8	43,7	6,9u	6,3u	:	17,0	14,9	14,4
A középfokú iskolai végzettséggel rendelkező, 20–24 év közötti lakosság hányada, összesen		80,6	82,2	:	:	:	:	83,2	84,9	34,9	35,7	86,3	86,6	:	70,5	65,2	65,3
A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében,		85,3	86,9	:	:	:	:	84,5	86,3	37,8	38,3	88,6	89,0	:	74,5	65,9	66,1

férfiak																	
A semmilyen vagy alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 év közötti lakosság körében, nők		75,7	77,2	:	:	:	:	81,7	83,3	32,2	33,3	83,5	83,7	:	66,0	64,5	64,5
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező, 30–34 év közötti lakosság hányada, összesen		31,0	33,9	28,6	29,1	22,1e	20,9e	28,9	29,9	23,5	26,5	17,2	23,1	17,2	19,1	38,6	39,0
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 év közötti lakosság körében, férfiak		29,9	31,8	23,1	24,5	19,6e	18,0e	24,2	24,7	25,0	28,3	13,4u	16,6u	19,5	18,9	33,9	34,3
A felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 év közötti lakosság körében, nők		32,2	35,9	34,5	33,8	24,7e	23,9e	33,7	35,3	22,1	24,6	21,3	29,4	14,7	19,4	43,3	43,8

Nemzeti számlák	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
		Bruttó hazai termék															
Folyó árakon (milliárd EUR)		3,7	4,0	9,1	9,7p	10,2p	10,7p	33,5	34,6	773,0	780,2	14,6	15,3	5,8	6,0p	14 797,4	14 907,9
Per fő (EUR)		5 827	6 355	4 382	4 691	3 547	3 728	4 720	4 904	9 949	9 909	4 312	4 494	3 278	3 304	29 033	29 148
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS)		12 200	13 000	10 500	10 900	8 500	8 500	10 500	10 700	18 900	18 800	9 100	9 300	:	:	29 000	29 100
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS), az EU-átlaghoz viszonyítva (EU-28 = 100)		42	45	36	37	29	29	36	37	65	64	31	32	:	:	–	–
A változás tényleges éves aránya, az előző évvel összehasonlítva (%)		3,4	2,9	3,9	2,9p	2,2p	3,4p	0,8	2,8	6,1	3,2	3,1	3,3	4,1	3,4p	2,3	2,0
Bruttó hozzáadott érték fő szektoronként																	
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)		9,7	9,0	11,1	10,5p	22,9p	22,9p	8,2	7,9	7,8	7,0	7,3	:	12,6	13,4p	1,5	1,5
Ipar (%)		12,8	12,3	19,3	19,9p	13,9p	13,2p	25,9	25,9	22,4	22,3	21,9	:	20,8	21,1p	19,4	19,4

Építőipar (%)		4,5	6,8	8,1	8,6p	10,2p	10,5p	5,5	5,4	9,3	9,7	4,6	:	8,4	8,2p	5,3	5,3
Szolgáltatások (%)		73,0	71,9	61,5	61,0p	53,0p	53,4p	60,4	60,8	60,5	61,0	66,2	:	58,2	57,3p	73,8	73,8

Fizetési mérleg	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
	Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (millió euró)		619,3	371,6	202,8	316,9	818,4	936,5	1 803,8	1 899,2	:	:	248,9	240,5	271,8	177,2	-129 867
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) (a GDP %-ában)		16,9	9,4	2,2	3,3p	8,0p	8,7p	5,4	5,5	:	:	1,7	1,6	4,7	3,0p	-0,9	-0,8
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28-hoz viszonyítva (millió euró)		403,0	-32,5	-20,7	199,1	:	:	1 480,4	1 304,4	:	:	160,5	190,9	11,2	15,6	-	-
Nettó (be- és kiirányuló) közvetlen külföldi befektetés (kkb) az EU-28-hoz viszonyítva (a GDP %-ában)		11,0	-0,8	-0,2	2,0p	:	:	4,4	3,8	:	:	1,1	1,2	0,2	0,3p	-	-
Kivándorlók hazautalásai a GDP %-ában		1,2	1,0	2,3	2,0p	5,9p	5,7p	8,5	7,8	:	:	8,3	8,2	11,5	11,5p	0,1	0,1

Az áruk külkereskedelme	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
	Az áruk nemzetközi kereskedelme																
Az EU-28-ba irányuló export hányada az összes export értékében (%)		35,6	37,4	77,0	79,9	75,4	77,9	67,0	67,6	44,5	47,9	71,6	71,3	32,6	22,6	-	-
Az EU-28-ból származó import hányada az összes behozatal értékében (%)		41,3	48,2	62,0	62,0	61,8	63,1	57,3	58,7	38,0	39,0	60,8	61,9	42,2	43,1	-	-
Kereskedelmi egyenleg (millió EUR)		-1 524	-1 736	-1 714	-1 777	-2 154	-2 399	-2 978	-2 483	-56 981	-50 676	-3 510	-3 448	-2 309	-2 480	59 553	32 002
Áruk és szolgáltatások nemzetközi kereskedelme a GDP hányadában kifejezve																	
Behozatalok (a GDP %-ában)		60,6	62,9	65,0	64,7p	44,7p	:	56,4	57,5	26,0	24,9	53,2	52,3	49,5	51,3p	40,3	40,5
Kivitelek (a GDP %-ában)		42,1	40,5	48,7	50,0p	27,4p	:	46,7	50,0	23,3	22,0	34,6	35,4	19,3	22,5p	43,8	44,0

Államháztartás	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Kormányzati pénzügyi statisztika, a GDP-hez viszonyítva																	
** államháztartási többlet (+) / hiány (-) (%)		-7,4	-2,8	-3,5	-2,7	-4,1	-1,8	-3,7	-1,3	1,3	:	0,7	1,2	:	:	-2,4	-1,7
** Bruttó államadósság (%)		66,2	64,4	38,1	39,6	69,1	68,7	76,0	73,0	27,5	:	41,9	40,5	12,8	:	84,5	83,2

Pénzügyi mutatók	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
A fogyasztói árak éves változása (%)	4)	1,4	0,1	-0,3	-0,2	2,0	2,5	1,5	1,3	7,7	7,7	-1,0	-1,1	-0,5	0,3	0,0	0,3
Teljes külső adósság a GDP hányadában (%)		:	:	69,3	74,2p	74,7p	73,5p	78,3	76,5	47,1	:	72,2	71,0	33,3	33,7p	:	:
Hitelezési kamatláb (egy év), évente (%)	5)	:	:	:	:	74,7	73,5	:	:	53,0	:	:	:	:	:	:	:
Betét kamatláb (egy év), évente (%)	6)	8,53	7,45	3,75	4,25	7,77	5,89	6,50	5,50	10,79	:	5,74	4,97	8,32	7,47	:	:
A tartalékeszközök értéke (ideértve az aranyat is) (millió EUR)	7)	1,23	0,93	0,25	0,25	1,35	0,80	2,50	2,50	7,27	:	0,09	0,09	0,90	1,01	:	:
Nemzetközi tartalékok – importhónapokban kifejezett egyenértékben		673,7	803,0	2 282	2 282	2 282	2 282	10 500	10 204,6	99 619,6	:	4 414,6	4 887,4	706,4	605,1	:	:

Üzleti tevékenység	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Ipari termelési index (2010 = 100)	8)	88,3	84,4	118,0	122,0	161,7	130,5	107,1	112,1	124,1	126,3	107,4	112,0	:	:	103,9	105,6

Infrastruktúra	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
A vasúti hálózat sűrűsége (az ezer km ² -re jutó működő		18,1	18,1	28,1	27,4	13,8	12,2	48,6	48,6	13,2	:	20,1	21,9	30,9	30,9	:	:

vonalak száma)																	
Autópályák hossza (kilométer)		0	0	259	259	:	:	693	741	2 282	2 542	128	:	80	98	:	:

Energiaügy	Megj egyz és	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
		Nettó energiabehozatal a GDP-hez viszonyítva		4,2	3,4	6,4	5,1p	0,8p	1,3p	4,8	3,6	1,2	1,0	5,3	4,3	5,4	4,1p

: = nem áll rendelkezésre

b = törés a sorozatban

e = becsült érték

p = ideiglenes

u = kevésbé megbízható

– = nem alkalmazandó

* = Ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 (1999) sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével.

** = A bővítési országok költségvetési hiányával és adósságával kapcsolatos adatokat „úgy ahogy vannak” teszik közzé, és semmiféle biztosíték nincs azok minőségére és ESA-szabályoknak való megfelelésére vonatkozóan.

Lábjegyzetek:

- 1) Törökország: munkanélküliség a négy hetes kritérium és csak aktív munkakeresési módszerek alkalmazása alapján.
- 2) Bosznia-Hercegovina: a százalékok összege nem adja ki a 100 %-ot, mivel más típusú tulajdonjogok nem szerepelnek a kimutatásban. Montenegró: nem tartalmazza az NGO-kat; az adatok a (magán- vagy közsférában) foglalkoztatottak számának az alkalmazottak teljes számához viszonyított arányában értendők.
- 3) Albánia: közszektor. Bosznia-Hercegovina: nettó eredmény. Szerbia: a jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező vállalatok alkalmazottainak fizetett bérek és fizetések.
- 4) Harmonizált fogyasztói árindex, kivéve Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Bosznia-Hercegovina és Albánia 2015. évi adatai vonatkozásában. Albánia: az adott év decembere és az azt megelőző év decembere közötti változás.
- 5) Albánia külső adóssága (beleértve a közvetlen külföldi befektetéseket).
- 6) Albánia: az új, 12 hónapos lejáratú kölcsönökre az adott hónapban alkalmazott súlyozott átlag kamatláb, 12 hónapos futamidő esetén. Bosznia-Hercegovina: a nem pénzügyi vállalatok számára nyújtott, rövid távú hitelezésre alkalmazott kamatlábak nemzeti valutában (súlyozott átlag). Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: év vége (december 31.).
- 7) Albánia: a betéti kamatláb az újonnan elfogadott betétekre vonatkozó átlagos súlyozott kamatlábat jelenti az adott hónapban, 12 hónapos futamidővel. Bosznia-Hercegovina: a háztartásokra alkalmazott, látra szóló betéti kamatlábak nemzeti valutában (súlyozott átlag). Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves. Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság: év vége (december 31.). Törökország: egynapos betéti rendelkezésre állás.
- 8) Montenegró és Szerbia: bruttó adatsorok, a

naptári kiigazítás helyett.